

DOI: 10.31648/kpp.9817

Bartosz Stróżewski

Akademia Nauk Stosowanych WSGE im. A. De Gasperi w Józefowie

ORCID: 0000-0002-1057-3983

bzstrozewski@gmail.com

Status prawny i zadania komornika w Niemczech

Wstęp

W Europie dominują dwa modele działania komornika sądowego, który jest albo urzędnikiem państwowym, albo przedsiębiorcą. W poszczególnych krajach przyjęto odmienne rozwiązania prawne. W niniejszym artykule zanalizowano status prawny i zadania powierzone komornikowi sądowemu w Niemczech. Z racji znikomej liczby aktualnych¹ publikacji na temat roli komornika w niemieckim systemie prawno-egzekucyjnym², istnieje pilna potrzeba opisanie tego zagadnienia w polskiej literaturze naukowej, chociażby ze względu na coraz bardziej zglobalizowany charakter stosunków prawnych w Europie. Analiza roli komornika w niemieckim systemie prawno-egzekucyjnym może dostarczyć nie tylko istotnych spostrzeżeń dotyczących skuteczności egzekucji, ale też potencjalnych inspiracji dla polskiego systemu prawnego oraz wskazania zakresu, w jakim polskie postępowanie egzekucyjne jest uregulowane lepiej.

---

¹ W literaturze naukowej znaleźć można liczne publikacje traktujące o historii zawodu, szczególnie w okresie zaborów, kiedy ówczesny pruski system prawny obowiązywał także na polskich terenach zaboru pruskiego. Zob. K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa*, Warszawa 1993, s. 334–335; S. Plaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, cz. II: *Polska pod zaborami*, Kraków 2002, s. 144–146.

² Aktualny status komornika w Niemczech i innych państwach europejskich opisuje m.in. K. Lubiński, *Systemy organów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych w państwach członkowskich Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji komornika sądowego*, [w:] K. Korzan (red.), *Komornicy jako organy egzekucyjne w nowych warunkach ustrojowych (poszukiwanie optymalnych rozwiązań)*, Sopot 1994, s. 76 i nast.; idem, *Status publicznoprawny komornika sądowego*, [w:] K. Lubiński (red.), *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2000, s. 7–28; K. Lubiński (red.), *Europejskie systemy finansowania egzekucji komorniczej w sprawach cywilnych i handlowych*, Sopot 2005.

Obecnie w Niemczech urzęduje 4200 komorników sądowych, którzy przeprowadzają ok. 1,3 mln zajęć egzekucyjnych³. Ich status prawny uregulowany został m.in. w § 154 niemieckiej ustawy o ustroju sądów (GVG)⁴. Zgodnie z nim komornicy sądowi to urzędnicy państwowi, którym powierzono doręczanie, wzywanie i egzekwowanie orzeczeń. Podstawowe akty prawne, na których opiera się system egzekucyjny to:

- GVGA (*Geschäftsanweisung für Gerichtsvollzieher*);
- ustawa o komornikach⁵ (GvKostG; *Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher*);
- ustawa o kosztach komorników⁶ (ZPO; *Zivilprozessordnung*);
- kodeks postępowania cywilnego⁷.

Ponadto prawo egzekucyjne uregulowane jest w aktach prawnych krajów związkowych. Dotyczą one w szczególności warunków zatrudnienia oraz kryteriów dotyczących kształcenia zawodowego⁸.

Należy wskazać, że niemiecki model komorniczy jest często kwestionowany na arenie międzynarodowej, tak pod względem jego skuteczności, jak i praktyczności⁹. Niniejszy artykuł jest próbą obiektywnej analizy dostępnych niemieckojęzycznych publikacji naukowych oraz źródeł prawa, co może stanowić podstawę do rozwinięcia i pogłębienia analiz w przyszłych publikacjach oraz badaniach.

Organy egzekucyjne

Organami egzekucyjnymi w Niemczech są: komornik sądowy, sądy oraz urząd ksiąg wieczystych (*Grundbuchamt*). Organ egzekucyjny, do którego wierzyciel składa wnioski o podjęcie czynności egzekucyjnych, musi być właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dłużnika oraz ze względu na składnik majątku, z którego egzekucja

³*Zahlen, bitte!*, <https://www.spiegel.de/wirtschaft/zahlen-bitte-a-19c3fd47-0002-0001-0000-000152926055> (dostęp: 10.09.2024).

⁴Gerichtsverfassungsgesetz (GVG), Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, zuletzt geändert durch Art. 2G v. 25.10.2023 I Nr. 294 (tłum. ustawa o ustroju sądów powszechnych, data wydania: 12 września 1950 r., ostatnio zmieniona art. 2 G v. 25 października 2023 r., nr 294).

⁵Geschäftsanweisung für Gerichtsvollzieher (GVGA), Bundeseinheitliche Neufassung, von den einzelnen Landesjustizverwaltungen beschlossen, zB in NRW durch AV d. JM vom 9. August 2013 (2344-Z.124.1) – JMBL NRW S. 210, in der Fassung der AV d. JM vom 16. Oktober 2018 (2344-Z.124.1) – JMBL NRW S. 267, in Kraft getreten am 1. Dezember 2018 (tłum. przepisy postępowania dla komorników sądowych (GVGA), jednolita nowa wersja, przyjęta przez organy wymiaru sprawiedliwości poszczególnych krajów związkowych, np. w Nadrenii Północnej-Westfalii przez AV d. JM z dnia 9 sierpnia 2013 r. (2344-Z.124.1) – JMBL NRW, s. 210, w wersji AV d. JM z dnia 16 października 2018 r. 2344-Z.124.1 – JMBL NRW, s. 267, weszła w życie w dniu 1 grudnia 2018 r.).

⁶Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher (Gerichtsvollzieherkostengesetz – GvKostG), Ausfertigungsdatum: 19.04.2001, zuletzt geändert durch Art. 20G v. 5.10.2021 I 4607 (tłum. ustawa o kosztach komorniczych – GvKostG, data wydania: 19 kwietnia 2001 r., ostatnio zmieniona art. 20G z dnia 5 października 2021 r. I 4607).

⁷Zivilprozessordnung (ZPO), Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, zuletzt geändert durch Art. 6G v. 8.10.2023 I Nr. 272 (tłum. ZPO – kodeks postępowania cywilnego, data wydania: 12 września 1950 r., ostatnia zmiana w art. 6G z 8 października 2023 r., nr 272).

⁸M. Görtemaker, K. Hübener (red.), *Schwert der Justiz. Das Gerichtsvollzieherwesen in Deutschland von 1800 bis zur Gegenwart*, Berlin-Brandenburg 2019, s. 193.

⁹S. Pilz, *Die Privatisierung des Gerichtsvollzieherwesens im Lichte der Verfassung. Anmerkungen zum Entwurf eines Gesetzes zur Reform des Gerichtsvollzieherwesens*, DGVZ 2010, nr 6, s. 65–73.

ma być prowadzona¹⁰. Komornik jest odpowiedzialny za zajęcie ruchomości (art. 808, 930 ZPO) oraz niektórych papierów wartościowych (art. 821, 831 ZPO). Ponadto przeprowadza egzekucję przymusową z tytułów wykonawczych do wydania ruchomości (art. 883–885 ZPO). Sąd jest właściwym organem do zajmowania wierzytelności i innych praw majątkowych (art. 828 ust. 1, 857 ust. 1 ZPO) oraz do egzekucji z nieruchomości (art. 1, 161, 171b ZVG¹¹), z wyjątkiem przypadków wpisu hipoteki przymusowej, który należy do kompetencji urzędu ksiąg wieczystych (*Grundbuchamt*) zgodnie z art. 1 niemieckiej ustawy o księgach wieczystych (*Grundbuchordnung*) oraz art. 866 i 867 ZPO. Sąd procesowy (*Prozessgericht*) dysponuje prawem nakładania zakazów i nakazów zgodnie z art. 890(1) ZPO. Jeśli chodzi o właściwość miejscową, to co do zasady dysponuje nią organ egzekucyjny okręgu, w którym dłużnik posiada stałe zameldowanie. Na przykład § 828(2) ZPO definiuje sąd egzekucyjny jako sąd rejonowy, w którym dłużnik ma swoją stałą siedzibę (meldunek) w Niemczech, a w przypadku braku stałego zameldowania w Niemczech sąd rejonowy, w którym można wytoczyć powództwo przeciwko dłużnikowi zgodnie z § 23 ZPO.

Komornik prowadzi egzekucję z różnych składników majątku dłużnika, m.in. z ruchomości czy gotówki posiadanej przez osobę zobowiązaną. W przypadku nieruchomości za rejestrację hipoteki zabezpieczającej odpowiada urząd ksiąg wieczystych (*Grundbuchamt*). Nadzór nad całym postępowaniem egzekucyjnym prowadzi sąd rejonowy. Postępowanie egzekucyjne charakteryzuje się zatem podziałem funkcji na różne organy egzekucyjne i wynikającą z tego „zdecentralizowaną organizację proceduralną”¹². W niektórych przypadkach komornik, podobnie jak sędzia, jest ustawowo wyłączony z wykonywania swojego urzędu (§ 155 GVG)¹³, np. jeżeli sam jest stroną lub przedstawicielem prawnym strony odpowiedzialnej za roszczenie lub jeżeli jego małżonek lub partner jest stroną, nawet jeśli małżeństwo lub związek partnerski już nie istnieje.

Status zawodowy i kierunki zmian

Zgodnie z § 1 GVO komornik jest urzędnikiem państwowym pełniącym szczególną funkcję w charakterze urzędnika średniego szczebla. Komornika można uznać za niezależny organ wymiaru sprawiedliwości, co wynika z tzw. teorii urzędu prywatnego (*Amtstheorie*)¹⁴. Warto podkreślić, że „podmiot sprawujący ten urząd nie jest niczym

¹⁰F. Müller, *Vollstreckungsrecht 1*, Berlin 2008, s. 5.

¹¹Gesetz über die Zwangsversteigerung und die Zwangsverwaltung ZVG in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 310-14, veröffentlichten bereinigten Fassung, zuletzt geändert durch Art. 24 G v. 19.12.2022 I 2606 (tłum. ustawa o przymusowej licytacji i zarządzie przymusowym z dnia 24 marca 1897 r. ze zm. w art. 24 G z dnia 19 grudnia 2022 r., 2606).

¹²O.G. Lippross, *Vollstreckungsrecht*, 10. Auflage, München 2011, s. 2 i cytowana tam literatura.

¹³Art. 155 Gerichtsverfassungsgesetz (GVG), Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, zuletzt geändert durch Art. 2G v. 25.10.2023 I Nr. 294 (tłum. § art. 154 ustawy o ustroju sądów powszechnych, data wejścia w życie: 12 września 1950 r., ostatnia nowelizacja w art. 2G z dnia 25 października 2023 r., nr 294).

¹⁴T. Rauscher, P. Wax, J. Wenzel (red.), *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen Bd. 1: §§ 1–510c*, München 2007, ust. 30 i nast.

przedstawicielem, co ma przyczyniać się do zachowania przez niego niezależności w realizacji obowiązków – w dbaniu o interesy osób, na rzecz których działa¹⁵. Zgodnie z § 3 zd. 1 GVO komornik sądowy musi sprawować urząd osobiście. Może on zatrudniać pracowników biurowych wykonujących wyłącznie prace kancelaryjne (§ 33 GVO)¹⁶. Niedozwolone jest przekazywanie lub wykonywanie obowiązków służbowych komornika. W przypadku gdy komornik naruszy obowiązujące go przepisy, narazi na odpowiedzialność odszkodowawczą Skarb Państwa – art. 34 ustawy zasadniczej (*Grundgesetz*) i art. 839 niemieckiego kodeksu cywilnego (*Bürgerliches Gesetzbuch*)¹⁷.

Warto zauważyć, że postrzeganie zawodu komornika w Niemczech ulega poprawie. Coraz częściej identyfikuje się go jako osobę, która pełni rolę zarządcy instytucji, mającej także zadania doradcze, edukacyjne, a nawet społeczne. Literatura i praktyka mówią o zadaniu komornika polegającym na „wspieraniu dłużników w regulowaniu zobowiązań płatniczych”. Jako neutralny organ egzekucyjny komornik sądowy musi przede wszystkim prowadzić mediacje między stronami, których celem jest jak najskuteczniejsza realizacja interesów wierzycieli bez zaniebdywania ochrony dłużników. W tym zakresie komornik powinien mieć na uwadze interesy obu stron postępowania egzekucyjnego. Oczekiwania społeczne wymuszają nie tylko przekazywanie informacji i udzielanie porad, ale także sugerują pewne pomysły na zmiany, które mogą poszerzyć zakres odpowiedzialności pracy komornika. Te zmiany wynikają z przemian społecznych i gospodarczych. Warto rozważyć te tendencje, pod warunkiem że pomogą one w utrzymaniu elastyczności systemu egzekwowania prawa bez łamania go¹⁸.

Naturalnym krokiem w ramach reformy procedur informacyjnych byłoby przekazanie szerszych kompetencji dotyczących egzekucji roszczeń właśnie na komorników sądowych. Ograniczenie ich roli jedynie do zbierania informacji dla wierzycieli nie odpowiada nowoczesnym standardom skutecznej egzekucji. Komornik powinien mieć możliwość oceny i wykorzystania otrzymanych informacji o majątku dłużnika w ramach egzekucji roszczeń. Rozważa się również przekazanie komornikom kompetencji w zakresie przedprocesowego dochodzenia roszczeń (*vorgerichtlicher Forderungseinzug*), np. wysyłanie upomnień, negocjacje z dłużnikiem itp., zanim sprawa trafi do sądu. Ponadto konieczne jest rozszerzenie możliwości pozyskiwania danych od osób trzecich, takich jak roszczenia z ubezpieczeń życiowych, kapitałowych czy rentowych, wypłaty z funduszy emerytalnych oraz informacje o nieruchomościach dłużnika – obecnie w tych obszarach pozyskiwanie danych jest utrudnione¹⁹.

¹⁵R. Wrzecieć, *Zarządca sukcesyjny przedsiębiorstwa w spadku. Status i charakter prawny*, Warszawa 2020, s. 25–26.

¹⁶Por. § 33 GVO Büroangestellte (tłum. § 33 GVO, pracownicy biurowi).

¹⁷O. Jauernig, C. Berger, *Zwangsvollstreckungs- und Insolvenzrecht: ein Studienbuch*, München 2010, § 8 ust. 7.

¹⁸A. Bruns, *Vom Forderungseinzug zum Forderungsmanagement Neue Aufgaben für den Gerichtsvollzieher?*, wykład na wspólnym sympozjum Uniwersytetu Ruprechta-Karlsa w Heidelbergu i DGVB w dniu 6 listopada 2009 r. w Heidelbergu, DGVB 2010, nr 2, s. 27.

¹⁹W. Gietman, H. Hesterberg, *Das deutsche Gerichtsvollzieherwesen nach 1990*, [w:] M. Görtemaker, K. Hübener (red.), op. cit., s. 190–193.

Na marginesie warto zaznaczyć, że rekrutację kandydatów na komorników prowadzi się głównie wśród pracowników administracji sądowej, jednak model ten stopniowo zaczyna zanikać. Obecnie w wielu landach wprowadza się nabór kandydatów spoza wymiaru sprawiedliwości. Wymagane jest odbycie półrocznego kursu, który przygotowuje kandydata do wykonywania zawodu. Należy zaznaczyć, że dotychczasowe programy i szkolenia zawodowe nie są już wystarczające, aby w pełni przygotować przyszłych komorników. Land Badenia-Wirtembergia w 2016 r. wprowadził kierunek studiów dla komorników na uczelni wyższej w Schwetzingen²⁰. Permanentne wykształcenie przyszłych adeptów tego zawodu pozwoliłoby na rozszerzenie powierzonych im zadań egzekucyjnych, a także na poszerzenie zakresu ich obowiązków o egzekucję z nieruchomości, co ma już miejsce w wielu krajach UE.

Organizacja pracy i podstawa prawna działalności komornika sądowego

Komornicy działają w ramach ogólnych uprawnień, które są jednakowe dla wszystkich członków tej grupy zawodowej, niezależnie od specyficznych przepisów obowiązujących w poszczególnych landach. Istniejące przepisy ustawowe oraz regulacje niższego szczebla stosują się w równym stopniu do wszystkich komorników, co zapewnia jednolitość procedur egzekucyjnych na terenie całego kraju.

Czas pracy komornika jest nienormowany, jednak nie ma on obowiązku pracować w wymiarze przekraczającym przeciętne godziny pracy urzędnika służby publicznej. Jest zobowiązany do utrzymywania na własny koszt biura i jego pracowników. Kilku komorników może prowadzić wspólne biuro (§ 30 GVO)²¹, co jest niespotykane w polskim systemie prawnym.

Najważniejsze zadanie komornika sądowego stanowi przymusowa egzekucja, o ile nie jest ona przypisana innym organom egzekucyjnym (art. 753 ZPO). Czynności egzekucyjne komornika zasadniczo odnoszą się do zajęcia pieniędzy i odzyskania nieruchomości. Ważnym zadaniem jest także doręczanie dokumentów, takich jak wezwania, monity i ogłoszenia o egzekucji, a także zbieranie oświadczeń majątkowych. W razie potrzeby komornik może żądać od dłużnika złożenia oświadczenia majątkowego w celu uzyskania informacji na temat jego sytuacji finansowej. W zakres obowiązków komornika wchodzi także aresztowania i okazania, oprotestowanie weksli i czeków, licytacje publiczne i aukcje.

Relacja prawna, która powstaje w wyniku egzekucji między komornikiem a wierzycielem, określana jest mianem „zlecenia”, jednak ma charakter publicznoprawny. W związku z tym komornik jest zobowiązany do wykonania tego zlecenia w ramach swoich obowiązków urzędowych, a związany interesem wierzyciela powinien wykorzystać wszelkie

²⁰ Ibidem, s. 192.

²¹ § 30 GVO, Geschäftszimmer, ab 01.06.2023 (aktuelle Fassung) (tłum. § 30 GVO, Siedziba, obowiązuje od 1 czerwca 2023 r., wersja aktualna).

dostępne mu prawnie środki w celu jego zaspokojenia. Komornik sądowy w Niemczech dysponuje, podobnie jak w Polsce, szerokim zakresem środków przymusu. Podstawę tych działań stanowi art. 758 ZPO. Celem tych uprawnień jest umożliwienie skutecznej egzekucji roszczeń wierzycieli, gdy dłużnik stawia opór. Przykład stanowi możliwość przeszukania mieszkania (§ 758 I ZPO) oraz otwarcie zamkniętych drzwi w celu przeprowadzenia przeszukania (§ 758 II ZPO). Choć otwarcie drzwi powinno być wcześniej pisemnie zapowiedziane dłużnikowi zgodnie z § 107 nr 7 GVGA, to nadal stanowi ingerencję w prawo do nietykalności mieszkania, gwarantowane przez art. 13 ust. 1 *Grundgesetz*.

W Niemczech nie ma systemu izb komorniczych (komornicy są urzędnikami państwowymi), ale tworzą oni grupy interesów. Większość z nich należy do Niemieckiego Stowarzyszenia Komorników (*Deutscher Gerichtsvollzieher Bund* – DGVB). Stowarzyszenie to z kolei jest członkiem Niemieckiego Stowarzyszenia Urzędników Państwowych (*Deutscher Beamtenbund*)²². Stowarzyszenie komorników prowadzi swoją stronę internetową (dgvb.de), ponadto co miesiąc wydaje „*Deutsche Gerichtsvollzieher Zeitung*”²³ – czasopismo skierowane do komorników sądowych, w którym publikowane są artykuły dotyczące zagadnień związanych aktualnościami prawnymi, nowościami w zakresie egzekucji sądowej, a także rozwoju zawodu komornika.

Komornik sądowy jest urzędnikiem administracji sądowej i zgodnie z dominującą opinią niezależnym organem wymiaru sprawiedliwości, ale działa na własny rachunek, zgodnie z wytycznymi ustaw²⁴. Zarówno GVO, jak i GVGA zawierają liczne wymogi dla komorników sądowych, które jasno pokazują, że komornik sądowy różni się od zwykłych urzędników państwowych pod względem organizacji i metod pracy. Komornik sądowy jest także organem egzekucyjnym (art. 753(1) ZPO) i jako taki musi przestrzegać obowiązujących przepisów postępowania cywilnego. W zakresie, w jakim komornik działa jako organ egzekucyjny, podlega nadzorowi, ale nie bezpośredniemu zwierzchnictwu sądu. Zgodnie z art. 766 ZPO polega to na nadzorowaniu sposobu egzekucji oraz procedur, które mają być przestrzegane przez komornika sądowego.

Obszar terytorialny działania komornika sądowego również określa *Gerichtsvollzieherordnung* (GVO). W przypadku sądów rejonowych, przy których działa kilku komorników, tworzone są okręgi (rewiry) komornicze (§ 16 GVO)²⁵. Komornik sądowy może wykonywać czynności urzędowe wyłącznie w przydzielonym mu okręgu komorniczym. Jeżeli żądana czynność urzędowa (taka jak zajęcie czy doręczenie dłużnikowi korespondencji) nie może zostać wykonana, ponieważ komornik nie jest właściwym miejscowo do dokonania czynności, to w takim wypadku poucza on i kieruje

²² Oficjalna strona internetowa Niemieckiego Stowarzyszenia Urzędników Państwowych: <https://www.dbb.de/>.

²³ Oficjalna strona internetowa czasopisma: <https://rsw.beck.de/zeitschriften/dgvz>.

²⁴ S. Mroß, *Zwangsvollstreckung im 21. Jahrhundert Vom Forderungseinzug zum Forderungsmanagement?*, DGVZ 2010, nr 2, s. 25.

²⁵ § 16 GVO, *Amtsgerichte mit mehreren Gerichtsvollziehern* (tłum. § 16 GVO, Sądy rejonowe z kilkoma komornikami sądowymi).

wnioskodawcę do komornika we właściwym okręgu lub przekazuje tytuł wykonawczy wraz z dokumentami właściwemu miejscowo komornikowi sądowemu albo do biura podawczego właściwego sądu rejonowego (§ 20 GVO)²⁶.

Najważniejszymi aktami prawnymi regulującymi zawód komornika w Niemczech są wspomniane już GVGA (*Geschäftsanweisung für Gerichtsvollzieher*) – ustawa o komornikach, GvKostG (*Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher*) – ustawa o kosztach komorników, ZPO (*Zivilprozessordnung*) – kodeks postępowania cywilnego²⁷. Odpowiednie regulacje znajdują się również w prawie poszczególnych krajów związkowych, o ile ustawa zasadnicza nie przekazuje kompetencji ustawodawczej w danym zakresie federacji (art. 70 ust. 1 ustawy zasadniczej). W związku z powyższym kwestie związane z postępowaniem egzekucyjnym są uregulowane zarówno w prawie federalnym, jak i w prawie krajów związkowych. Zgodnie z § 154 GVG²⁸ szczegółowe unormowanie statusu komorników zawierają rozporządzenia o komornikach. Od 1 września 2013 r. obowiązuje jednolite rozporządzenie o komornikach (*Gerichtsvollzieherordnung*, GVO). Nie stanowi ono podstawy prawnej dla statusu komornika, ma tylko charakter rozporządzenia z mocą ustawy. Dodatkowo poszczególne kraje związkowe mogą wprowadzać własne regulacje, które obecnie dotyczą głównie kryteriów zatrudnienia w zawodzie oraz kształcenia komorników²⁹. Zgodnie z systematyką ZPO komornik jest głównym organem egzekucyjnym. Jeżeli egzekucja nie została przekazana sądowi, jest on właściwy do jej przeprowadzenia (§ 753 ust. 1 ZPO). Do właściwości funkcjonalnej komornika należą czynności w ramach egzekucji roszczeń pieniężnych wymienione w § 802a ust. 2 ZPO oraz inne czynności egzekucyjne.

Nadzór nad czynnościami komornika

Komornik w Niemczech podlega podwójnemu nadzorowi judykacyjnemu sądu oraz nadzorowi służbowemu. Czynności komornika mogą być zaskarżane w drodze skargi – wierzyciel składa wówczas wniosek egzekucyjny także za pośrednictwem punktu koordynującego pracę komorników, który przekazuje ten wniosek do właściwego komornika. Nadzór sprawowany przez sąd różni się od nadzoru służbowego. Ten pierwszy dotyczy

²⁶ § 20 GVO, *Örtliche Unzuständigkeit bei Erteilung des Auftrags*, ab 1.06.2023 (aktuelle Fassung) (tłum. § 20 GVO, Brak miejscowego zakresu jurysdykcji przy wydawaniu nakazu, obowiązuje od 1 czerwca 2023 r., wersja aktualna).

²⁷ GVO i GVGA są, co często jest błędnie oceniane przez organy sądowe, zwykłymi przepisami administracyjnymi, a nie aktami prawnymi (ustawami *sensu stricto*). Nie mogą zatem stanowić niezależnej podstawy do ingerencji w prawa podstawowe (art. 20 ust. 3 ustawy zasadniczej). GVGA wydaje się być przede wszystkim wewnętrznym administracyjnym rozporządzeniem wykonawczym, które stanowi swoistą instrukcję obsługi ZPO. Z drugiej strony GVO jest ogólnym przepisem regulującym działania administracyjne; dotyczy działalności gospodarczej komornika, organizacji jego biura, przeprowadzania audytów biznesowych i wielu innych kwestii – zob. R. Götze, A. Schöder, *Der Gerichtsvollzieher zwischen Selbstständigkeit und Weisungsgebundenheit*, DGfVZ 2009, nr 1, s. 1.

²⁸ § 154 Gerichtsverfassungsgesetz (GVG), Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, zuletzt geändert durch Art. 2G v. 25.10.2023 I Nr. 294 (tłum. § art. 154 ustawy o ustroju sądów powszechnych, data wejścia w życie: 12 września 1950 r., ostatnia nowelizacja w art. 2G, 25 października 2023 r., nr 294).

²⁹ W. Gietman, H. Hesterberg, op. cit., s. 193.

konkretnej czynności egzekucyjnej lub odmowy jej dokonania i obejmuje pełną kontrolę z punktu widzenia zgodności z prawem oraz celowości. Przedmiotem sporów jest kwestia, czy w postępowaniu wywołanym skargą na sposób egzekucji sąd może nie tylko uchylić lub zmienić kwestionowaną czynność, czy też nakazać wykonanie czynności, której wykonania komornik odmówił lub udzielić mu wskazówek dotyczących dalszego postępowania w danej sprawie.

Nadzór służbowy nad komornikami sprawuje sędzia sądu rejonowego wykonujący czynności nadzorcze (§ 1 GVO)³⁰. Organ nadzoru służbowego nie jest uprawniony do ingerencji w konkretną czynność egzekucyjną przez wydawanie poleceń, natomiast może po jej zakończeniu i w związku z nią udzielić ogólnych wskazówek na przyszłość. Nadzór służbowy obejmuje organizację i ogólne prowadzenie spraw. Ponadto komornik podlega nieograniczonemu nadzorowi administracji wymiaru sprawiedliwości w odniesieniu do obliczania i poboru kosztów postępowania egzekucyjnego.

Komornik podlega nadzorowi administracyjnemu ze strony sędziego zgodnie z § 2 GVO. Sąd nie kontroluje każdej czynności egzekucyjnej wykonywanej przez komornika. Kontrola ma miejsce, gdy zostaną zasygnalizowane jakieś nieprawidłowości, np. wpłynie skarga na czynności komornika.

Wynagrodzenie i rozliczenie działalności komornika w Niemczech

Głównym aktem prawnym regulującym uposażenie komornika jest *Verordnung über die Vergütung für Beamte im Vollstreckungsdienst (Vollstreckungsvergütungsverordnung; VollstrVergV)*³¹ – rozporządzenie w sprawie wynagrodzeń dla urzędników w służbie egzekucyjnej. Komornicy sądowi otrzymują część opłat pobranych przez nich jako wynagrodzenie, które wynosi 15% z opłat pobranych przez komornika za przeprowadzenie czynności egzekucyjnych. Wysokość wynagrodzenia komornika zależy od rodzaju i zakresu wykonywanych czynności, a także od wartości egzekwowanej kwoty. Opłaty są określone w sposób ryczałtowy, co oznacza, że za każdą czynność przewidziana jest konkretna stawka, niezależnie od rzeczywistego nakładu pracy. Wynagrodzenie komornika obejmuje także zwrot kosztów podróży (*Wegegeld*), które mogą być zwiększone w przypadku trudnych warunków terenowych lub znacznych odległości. *VollstrVergV* zawiera również przepisy dotyczące sytuacji, w których komornik podejmuje czynności poza standardowymi godzinami pracy, np. w nocy, weekendy lub w święta, za które przysługuje dodatkowe wynagrodzenie.

Koszty egzekucyjne w Niemczech są regulowane przez ustawę o kosztach komorniczych (*GvKostG*)³², która określa szczegółowe zasady naliczania opłat związanych z działalnością komornika. Zgodnie z przepisami opłaty za czynności egzekucyjne są

³⁰ Art. 1 Dienstaufsicht GVO, ab 1.06.2023 (aktuelle Fassung) (tłum. § 30 GVO, Nadzór, obowiązuje od 1 czerwca 2023 r., wersja aktualna).

³¹ *Vollstreckungsvergütungsverordnung – VollstrVergV* (tłum. rozporządzenie w sprawie wynagrodzeń urzędników w służbie egzekucyjnej – *VollstrVergV*, zaktualizowane w B. 6 stycznia 2003 r. BGBl.I, s. 8; ostatnio zmienione w § 5V, 16 czerwca 2021 r., BGBl.I, s. 1840).

³² *Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher (Gerichtsvollzieherkostengesetz – GvKostG)*, Ausfertigungsdatum: 19.04.2001, zuletzt geändert durch Art. 20 G v. 5.10.2021 I 4607 (tłum. ustawa o kosztach komorniczych – *GvKostG*, data wydania: 19 kwietnia 2001 r., ostatnia zmiana w art. 20G z dnia 5 października 2021 r., 4607).

pobierane jednorazowo, z wyjątkiem sytuacji, gdy zlecenie wymaga wielokrotnego wykonania tej samej czynności lub dotyczy wielu dłużników solidarnych, wówczas opłaty są naliczane odrębnie dla każdego przypadku. Ponadto koszty związane z licytacjami lub sprzedażą mogą być potrącane z uzyskanych środków, a jeśli zlecenie zostało wydane przed zmianą przepisów, to koszty są naliczane zgodnie z prawem obowiązującym w momencie wydania zlecenia. Przepisy przejściowe zapewniają, że w przypadku zmian prawnych koszty są rozliczane zgodnie z obowiązującymi wcześniej przepisami, co ma na celu zapewnienie stabilności i przewidywalności procesów egzekucyjnych.

Jako urzędnik służby publicznej komornik otrzymuje uposażenie zgodnie z ustawą o uposażeniu urzędników danego kraju związkowego. Wysokość uposażenia urzędników w Niemczech nie jest jednolita.

Podsumowanie

Komornicy odgrywają kluczową rolę w niemieckim systemie prawnym. Od dłuższego czasu postulują wprowadzenie zmian legislacyjnych dotyczących ich statusu zawodowego, które stanowiłyby uzupełnienie dla art. 154 GVG. Wnioskują, aby ujednoczyć kluczowe zasady dotyczące stosunków służbowych i prawnych na poziomie ogólnokrajowym. Po zjednoczeniu Niemiec w 1990 r. zawód komornika zaczął się dynamicznie rozwijać i stopniowo ewoluje w kierunku coraz bardziej profesjonalnej i etycznej egzekucji. Od osób wykonujących ten zawód wymaga się coraz to nowych umiejętności (np. kompetencji mediacyjnych), a zakres powierzonych obowiązków stale się powiększa. Niemieckie Stowarzyszenie Komorników (*Deutscher Gerichtsvollzieher Bund*) aktywnie działa na rzecz rozszerzenia kompetencji komorników oraz wprowadzenia reform edukacyjnych. Wprowadzenie tych zmian ma na celu podniesienie profesjonalizmu oraz dalsze doskonalenie systemu kształcenia komorników.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Bruns A., *Vom Forderungseinzug zum Forderungsmanagement Neue Aufgaben für den Gerichtsvollzieher?*, wykład na wspólnym sympozjum Uniwersytetu Ruprechta-Karlsa w Heidelbergu i DGVB w dniu 6 listopada 2009 r. w Heidelbergu, DGVZ 2010, nr 2.
- Gietman W., Hesterberg H., *Das deutsche Gerichtsvollzieherwesen nach 1990*, [w:] M. Görtemaker, K. Hübener (red.), *Schwert der Justiz. Das Gerichtsvollzieherwesen in Deutschland von 1800 bis zur Gegenwart*, Berlin-Brandenburg 2019.
- Görtemaker M., Hübener K. (red.), *Schwert der Justiz. Das Gerichtsvollzieherwesen in Deutschland von 1800 bis zur Gegenwart*, Berlin-Brandenburg 2019.

- Götze R., Schöder A., *Der Gerichtsvollzieher zwischen Selbstständigkeit und Weisungsgebundenheit*, DGVZ 2009, nr 1.
- Jauernig O., Berger C., *Zwangsvollstreckungs- und Insolvenzrecht: ein Studienbuch*, München 2010.
- Lippross O.G., *Vollstreckungsrecht*, 10. Auflage, München 2011.
- Lubiński K. (red.), *Europejskie systemy finansowania egzekucji komorniczej w sprawach cywilnych i handlowych*, Sopot 2005.
- Lubiński K., *Status publicznoprawny komornika sądowego*, [w:] K. Lubiński (red.), *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2000.
- Lubiński K., *Systemy organów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych w państwach członkowskich Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji komornika sądowego*, [w:] K. Korzan (red.), *Komornicy jako organy egzekucyjne w nowych warunkach ustrojowych (poszukiwanie optymalnych rozwiązań)*, Sopot 1994.
- Mroß S., *Zwangsvollstreckung im 21. Jahrhundert Vom Forderungseinzug zum Forderungsmanagement?*, DGVZ 2010, nr 2.
- Müller F., *Vollstreckungsrecht 1*, Berlin 2008.
- Pilz S., *Die Privatisierung des Gerichtsvollzieherwesens im Lichte der Verfassung. Anmerkungen zum Entwurf eines Gesetzes zur Reform des Gerichtsvollzieherwesens*, DGVZ 2010, nr 6.
- Płaza S., *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym*, cz. II: *Polska pod zaborami*, Kraków 2002.
- Rauscher T., Wax P., Wenzel J. (red.), *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen Bd. 1: §§ 1–510c*, München 2007.
- Sójka-Zielińska K., *Historia prawa*, Warszawa 1993.
- Wrzecionek R., *Zarządca sukcesyjny przedsiębiorstwa w spadku. Status i charakter prawny*, Warszawa 2020.

Akty prawne

- Gerichtsverfassungsgesetz (GVG), Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, zuletzt geändert durch Art. 2G v. 25.10.2023 I Nr. 294.
- Geschäftsanweisung für Gerichtsvollzieher (GVGA), Bundeseinheitliche Neufassung, von den einzelnen Landesjustizverwaltungen beschlossen, zB in NRW durch AV d. JM vom 9. August 2013 (2344-Z.124.1) – JMBl. NRW S.210, in der Fassung der AV d. JM vom 16. Oktober 2018 (2344-Z.124.1) – JMBl. NRW S.267, in Kraft getreten am 1. Dezember 2018.
- Gesetz über die Zwangsversteigerung und die Zwangsverwaltung ZVG in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 310-14, veröffentlichten bereinigten Fassung, zuletzt geändert durch Art. 24 G v. 19.12.2022 I 2606.

Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher (Gerichtsvollzieherkostengesetz – GvKostG),
Ausfertigungsdatum: 19.04.2001, zuletzt geändert durch Art. 20 G v. 5.10.2021
I 4607.

Gesetz über Kosten der Gerichtsvollzieher (Gerichtsvollzieherkostengesetz – GvKostG),
Ausfertigungsdatum: 19.04.2001, zuletzt geändert durch Art. 20 G v. 5.10.2021
I 4607.

Zivilprozessordnung (ZPO), Ausfertigungsdatum: 12.09.1950, zuletzt geändert durch
Art. 6G v. 8.10.2023 I Nr. 272.

Źródła internetowe

Zahlen, bitte!, <https://www.spiegel.de/wirtschaft/zahlen-bitte-a-19c3fd47-0002-0001-0000-00015292605>.

Legal status and duties of a bailiff in Germany

Summary

The article analyses the legal status and duties of the bailiff in Germany. All enforcement authorities in Germany and their tasks are briefly characterised. In the following section, the author examines the position of the bailiff, their role as an intermediary between creditors and debtors, and the impact of their actions on the effectiveness of the enforcement of court decisions. The analysis is based on the key legal acts regulating the enforcement system in Germany, such as the GVGA, the GvKostG and the ZPO. It is pointed out that the role of the bailiff is not limited to the formal aspects of enforcement, but is evolving towards performing management, advisory and social functions. Highlighting the legal basis of the bailiff's activity, the supervision of their actions, both judicial by the court and official, was covered. The compensation of the bailiff is then briefly described, emphasising that, in addition to a fixed salary, the bailiff receives a percentage of the fees collected as a result of the enforcement. Given only several publications on this topic in the Polish academic literature, this general analysis is crucial to embark on further research.

Keywords: German judicial enforcement officer, enforcement proceedings in Germany, German enforcement law